

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ РЕФОРМАЦИЈЕ

Шта је Реформација променила у односу Цркве према друштву?

мр Петар Петровић, Београд, Србија

Поштовани пријатељи, уважене даме и господо, драга браћо и сестре,

Када говоримо о Реформацији, најчешће помислимо на Мартина Лутера, његових 95 теза из 1517. године, на Жана Калвина и на велике теолошке расправе које су промениле ток европске историје.

Али неко би с правом могао да постави питање: ****зашто о Реформацији говоримо баш овде, у Србији, на Балкану, где је историја хришћанства у великој мери обликована православним наслеђем?****

Не говоримо о њој зато да бисмо туђу историју представљали као своју, нити да бисмо једну хришћанску традицију уздизали изнад друге. Говоримо зато што нас искуство Реформације позива да поставимо питања која су и данас наша: шта Црква дугује човеку? Како вера доприноси образовању, солидарности и достојанству рада? Шта верске заједнице могу учинити у друштву у којем живе људи различитих уверења?

Наш Балкан има богато православно, католичко, протестантско и друго верско и културно наслеђе. Имамо и историју сарадње и историју подела. Управо зато је важно да о односу вере и друштва разговарамо без надметања, са историјским поштењем и међусобним поштовањем.

Реформација није била само промена у теологији. Она је покренула и важна питања о положају човека, његовој савести, образовању, раду, сиромаштву и одговорности према ближњима.

Зато бих вечерас желео да поставим једно једноставно, али суштинско питање: ****да ли је задатак Цркве само да проповеда веру или и да својим деловањем доприноси добру друштву у којем живи?****

Верујем да нам историја Реформације може помоћи да на то питање одговоримо — и овде, у Београду.

1. Од реформе Цркве до одговорности према човеку

Реформација је настала из тежње да се хришћанска вера врати својим библијским темељима.

Реформатори су наглашавали значај Светог писма, спасења Божјом благодаћу и личне вере у Исуса Христа.

Али из тих уверења произашло је и једно практично питање: како човек који верује треба да живи?

Ако верујемо да је сваки човек створен по Божјем облику, онда његово достојанство не зависи од богатства, образовања, националне припадности или друштвеног положаја. Ако верујемо да нас Бог позива на љубав према ближњем, та љубав мора постати видљива у нашем понашању.

Другим речима, вера не може остати затворена унутар зидова црквене зграде. Она мора имати своје последице у породици, школи, на радном месту и у целокупној заједници.

Важно је нагласити да брига о сиромашнима, болеснима и напуштенима није почела са Реформацијом. Хришћанске заједнице су вековима раније развијале различите облике милосрђа. И у нашој православној традицији постоји дубоко укоренење наслеђе доброчинства и бриге о ближњима.

Оно што је Реформација посебно нагласила била је потреба да брига постане организована, одговорна и повезана са свакодневним животом верника и шире заједнице.

Та порука нам је блиска: није довољно да милосрђе буде само повремен лични гест; потребно је и да заједница научи да препознаје потребе људи и на њих одговара доследно.

2. Образовање — пут ка одговорном друштву

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

Један од значајних доприноса Реформације био је нови подстицај образовању.

Мартин Лутер је сматрао да људи треба да имају могућност да читају Свето писмо и разумеју његову поруку. Због тога је подржавао оснивање школа и позивао градске власти да улажу у образовање младих. Године 1524. упутио је позив немачким градовима да оснивају и одржавају хришћанске школе.

Образовање није требало да буде намењено само свештенству или малом броју привилегованих људи. Све снажније је истицана идеја да и обичан човек треба да стекне знање. Реформација није сама створила савремено образовање, али је дала значајан допринос његовом ширењу.

Зашто је то важно за нас у Србији?

Зато што и ми данас постављамо питања о квалитету образовања, могућностима младих људи и њиховој будућности. Питамо се како да млади не изгубе наду, како да им омогућимо да развијају способности и како да се у нашој заједници више цене знање, поштење и одговорност.

Образован човек има већу могућност да разуме свет око себе, поставља питања и одговорно доноси одлуке. Друштво у којем људи не размишљају својом главом лако постаје простор манипулације.

Зато Црква, када истински служи човеку, не треба да се плаши знања. Треба да подстиче учење, критичко размишљање и изградњу савести. Вера и образовање не морају бити супротстављени. Могу се допуњавати у изградњи одговорне личности.

3. Достојанство рада и свакодневног живота

Још једна важна идеја Реформације била је ново наглашавање вредности свакодневног рада.

У средњовековном друштву посебно се истицала духовна вредност монашког и свештеничког позива. Реформатори су снажно нагласили да човек може служити Богу и кроз свој свакодневни посао.

Учитељ који савесно образује децу, лекар који брине о болеснима, земљорадник који обрађује земљу, занатлија који поштено ради и родитељ који васпитава децу — сви они својим радом могу служити Богу и ближњима.

Ова мисао има посебну тежину и у нашој средини, у којој се многи људи питају да ли се поштен рад довољно вреднује и да ли човек од њега може достојанствено да живи.

Служење Богу није ограничено на проповедаоницу или богослужење. Оно се показује кроз поштење, одговорност, савесност и бригу за другог. Рад не треба схватити само као средство личног богаћења, већ и као допринос заједници.

Ипак, достојанство човека не произлази из његове продуктивности. Болесни, стари, незапослени и немоћни нису мање вредни зато што не могу да раде. Напротив, управо се у односу према њима показује морална зрелост друштва.

4. Брига о сиромашнима — вера на делу

Посебно важан део друштвене одговорности Реформације односи се на бригу о сиромашнима.

У Витенбергу је већ 1522. године донет пропис којим је предвиђена заједничка благајна за помоћ потребитима. Идеја је била да се средства организованије користе за помоћ сиромашнима и другим угроженим члановима заједнице.

Сличне тежње видимо и у Женеви, у време Жана Калвина. Тамо су развијани облици помоћи сиромашнима, болеснима и избеглицама, укључујући помоћ људима који су због верских прогона напустили своје домове.

Ти системи нису били савршени. Понекад је помоћ била повезана са строгим друштвеном контролом и верском припадношћу. Ипак, остаје важна порука: хришћанска заједница не сме бити равнодушна према људској патњи.

Када о томе говоримо у Београду, не морамо тражити далеке примере. И у великом граду, окружени

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

хиљадама људи, неко може бити усамљен. Нека породица можда тешко долази до основних потреба. Неко старије лице можда нема кога да позове. Неко млад тражи подршку и не налази је.

У Посланици Јаковљевој читамо да је вера без дела мртва. То значи да није довољно само говорити о љубави.

Потребно је питати се: да ли смо помогли гладном? Да ли смо посетили болесног? Да ли смо приметили усамљеног човека? Да ли смо подржали породицу која пролази кроз тешкоће?

И још нешто: када помажемо, да ли прво питамо којој цркви, народу или групи човек припада — или најпре видимо човека? На Балкану, са његовим богатством различитости и болним историјским искуствима, то је посебно важно питање.

5. Црква, држава и слобода савести

Реформација је отворила сложена питања односа верске и световне власти.

Лутер је размишљао о различитим одговорностима духовне и световне власти, док је Калвин у Женеви развијао другачији модел односа Цркве и градске заједнице.

Треба бити историјски поштен: реформатори шеснаестог века нису имали исто разумевање верских слобода и демократије као што га многи од нас имају данас. Реформацијско доба било је обележено и верским сукобима, притисцима и нетолеранцијом.

Зато не треба идеализовати прошлост. Управо нас та историја подсећа да вера и моћ морају бити посматране са великом одговорношћу.

То је поука која има посебан одјек на Балкану, где су се током историје верска, национална и политичка питања често преплитала. Наш задатак данас није да те разлике поричемо, него да научимо да оне не морају бити разлог за неповерење, неправду или непријатељство.

Црква не сме злоупотребљавати духовни ауторитет, нити заборавити да су људи којима служи личности са сопственим достојанством и савешћу. Њен задатак није да влада људима, већ да сведочи истину, подстиче добро и служи ближњима.

6. Шта нам Реформација говори данас — овде, у Србији и на Балкану?

Драги пријатељи,

Можда је најважније питање вечерашњег предавања следеће: шта све ово значи за нас који живимо у двадесет првом веку, овде у Београду?

Не предлажем да Србија једноставно преузме искуство немачких градова из шеснаестог века или да се одрекне сопственог духовног и културног наслеђа. Напротив, смисао проучавања Реформације јесте да из туђег историјског искуства извучемо питања која могу бити корисна и за наше друштво.

Видим најмање четири поуке.

Прва поука: вера подразумева личну одговорност.** Не можемо све препустити институцијама, политичарима или неком другом. Свако од нас има свој део одговорности за свет у којем живи.

Друга поука: Црква треба да буде присутна тамо где постоји људска потреба. То може бити помоћ сиромашнима, подршка младима, брига о старима, подстицање образовања, заштита породице или помоћ људима који се осећају заборављено.

Трећа поука: друштвена одговорност је незамислива без моралног интегритета.** Не можемо проповедати истину, а живети у неправди. Не можемо говорити о љубави, а ширити мржњу. Не можемо позивати на одговорност, а сами је избегавати.

Четврта поука: различите хришћанске традиције могу учити једна од друге и заједно служити општем добру.** Србија и Балкан нису простор само једне историјске приче. Управо зато је драгоцено да православни, католици, протестанти и сви људи добре воље препознају заједничке потребе својих

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

суседа. Не морамо бити истоветни у веровању да бисмо заједно помогли ономе коме је помоћ потребна.

Када бисмо се после овог предавања запитали само шта можемо конкретно да учинимо за једну породицу у тешкоћама, за једног усамљеног старијег човека или за једног младог човека који губи наду — наша расправа о историји већ би добила практичан смисао.

Реформација нас, дакле, не позива само да проучавамо прошлост. Она нас подсећа на потребу да стално преиспитујемо сопствено деловање.

Да ли наша вера изграђује заједницу? Да ли наша реч охрабрује човека? Да ли наше поступање доприноси праведнијем, солидарнијем и хуманијем друштву?

То су питања која не губе значај ни после пет векова — ни у Немачкој, ни у Швајцарској, ни у Србији.

Закључак

Желео бих да завршим једном мишљу.

Права вредност хришћанске вере у друштвеном животу не огледа се само у ономе што верници исповедају, већ и у добру које чине.

Реформација нас је подсетила на значај Светог писма, личне вере, савести, образовања, рада и одговорности према ближњем. Али њено историјско наслеђе нас истовремено опомиње да сваку верску и друштвену реформу морају пратити смирење, самокритичност и поштовање људског достојанства.

Жан Калвин је на почетку свог главног теолошког дела истакао да се истинска мудрост у великој мери састоји у познавању Бога и познавању самих себе.

Ако истински познајемо Бога, не можемо остати равнодушни према човеку. И ако искрено преиспитујемо себе, морамо се запитати шта смо учинили да свет око нас постане боље место за живот.

И зато је, драги пријатељи, важно што о овој теми говоримо баш овде, у Београду. Нисмо се окупили да бисмо славили једно далеко историјско раздобље. Окупили смо се да бисмо размислили шта ми, у свом

времену и у својој средини, можемо учинити да вера буде извор доброте, поверења и помирења.

Нека наше цркве буду места вере, али и места наде. Нека наше речи буду речи истине, али и речи охрабрења. И нека наша вера буде препознатљива не само по ономе што говоримо, већ пре свега по љубави, праведности и одговорности које показујемо.

Јер одговорност према друштву није додаток хришћанској вери — она је један од начина на који се вера потврђује у животу.